

Marko Samardžija
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
msamardz@ffzg.hr

POKUŠAJ PERIODIZACIJE DJELATNOSTI ADOLFA BRATOLJUBA KLAIĆA

Hrvatski jezikoslovac, leksikograf i prevoditelj Adolf Bratoljub Klaić (Bizovac, 1909. – Zagreb, 1983.) svoj je prvi rad, pjesmu „Na grobu srpanjskih žrtava”, god. 1926. objavio kao gimnazijalac u srednjoškolskom časopisu „Omladina”. Otada se razvijala njegova djelatnost u kojoj su postupno prevladavale filološke (dijalektološke, akcentološke, pravopisne, tekstološke) teme, a u četrdesetim godinama počinje i njegova leksikografska djelatnost. Članak je pokušaj periodizacije ukupne Klaićeve djelatnosti od god. 1926. do smrti.

0. U četvrtom broju desetoga godišta (prosinac 1926.) „Omladine”, „lista za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži”, na uvodome mjestu objavljena je pjesma „Na grobu srpanjskih žrtava” gimnazijalca, upravo klasičara Bratoljuba Klaića. Premda pogriješan podatak da je autor iz Splita (?!) uredništvo nije ispravilo u sljedećim brojevima, dvojbe oko autor(stv)a ipak nema, što je razvidno iz poruke uredništva u broju za listopad iste godine (str. 40.) naslovljene na „Brat. K-ić” s poukom mladomu autoru kako da dotjera/doradi svoju pjesmu, tada još s naslovom „Na grobu palih sinova”, kako bi bila objavljena. Otada pa do njegove smrti 2. ožujka 1983., što se komemorira ovim znanstvenim skupom, dakle tijekom nepunih šest desetljeća nastajalo je tematski raznovrsno književno, publicističko, jezikoslovno, leksikografsko i prevoditeljsko djelo Adolfa Bratoljuba Klaića čiju ćemo periodizaciju pokušati ovdje izložiti.

1. Spomenuta pjesmica, usto što stoji na početku Klaićeva opusa, istodobno je i prvi od dvaju graničnika prvoga razdoblja u njegovu stvaralaštvu. Drugi je 8. listopada 1932., tj. kraj studija slavistike na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U tih šest godina Klaić je objavio još nekoliko književnih (pjesničkih i proznih radova), npr. u prvome godištu časopisa „Hrvatska mladica” (1928.) djelujući od 1927. kao vanjski suradnik dnevnika „Hrvat”. Što je sve Klaić objavio u tome dnevniku, ne može se više točno utvrditi. Taj je dnevnik, pokrenut u tradiciji pravaških listova („Hrvatska država”, „Novo vrijeme”) kao glasilo Hrvatske zajednice, liberalne stranke demokratske orijentacije (osnovana 1919.), koja je zagovarala federalističko (pre)uređenje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca pa se uobičajeno naziva „federalističkim”. Uoči donošenja tzv. Vidovanskog ustava i pretvaranja Kraljevstva u Kraljevinu, dne 21. svibnja 1921. sklopljen je Hrvatski blok (HB) u koji su ušle Hrvatska zajednica (HZ), Hrvatska republikanska seljačka stranka (HRSS) i Hrvatska stranka prava (HSP). Bio je to pokušaj ujedinjavanja svih onodobnih hrvatskih političkih snaga orijentiranih nacionalno, federalistički i republikanski za borbu protiv monarhističkog centralizma čije je uvođenje/nametanje uoči donošenja prvoga ustava Kraljevine SHS bilo posve izgledno (Horvat 1942/1992: 114–115). Zato se dnevnik „Hrvat”, kao glasilo HB-a, u literaturi naziva i „blokaškim” i „republikanskim”.

GODINA X.

U ZAGREBU, PROSINAC 1926.

BROJ 4.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJOŠKOLSKE MLADEŽI

NA GROBU SRPANJSKIH ŽRTAVA.

Črni se golemi lav krijući pod sobom mrtve
Za dom, što pali su svoj, hrabre srpanjske žrtve.

Osamljen posve na groblju, satovi dvanaest već
broje,
Stojim kraj spomenika, a tamne misli se roje.

Slomljena sva mi je duša, čelo s tuge mi gori,
Iz groba čujem: »Dulce et decorum pro patria
morit!»

Svuda je tiho i gluho, al' nema u meni straha,
Premda je smućena duša, nije ništa plaha.

Stojim, gledam spomenik, tama svuda je gusta ...
Što će sada to biti, lav, gle, otvara usta!

Strašna me podiđe groza, slušam, napinjem uši,
Prsa steže mi nešto, a silno u grlu me guši.

Čujem iz usta lava, što žrtava leži nad grobom,
Jecaj onih Hrvata, što pali tudinca su zlobom:

»Pjesniče, Hrvatu svakomu reci, narod da svoj
Ljubi, ko što smo i mi u grobnici sakriti toj.

Valja se boriti hrabro, treba radije mrijeti,
Nego u tamničke negve živ se dati sapetiti!»

Glas tajanstveni zamrije; tišina posred grobova ...
Sretan se vraćam, što sam potomak takvih
sinova,

Kličuć' svakom Hrvatu, što mu poručuju divi:
Da živi za narod, za hrvatski narod da živi!

Bratoljub Klaić (Split).

Nakon što sam za druge potrebe svojedobno „prošao” dan po dan sva godišta dnevnika „Hrvat” od ujedinjenja do prestanka izlaska nekoliko mjeseci nakon proglašenja kraljeve šestosiječanjske samovlade (diktature), tj. do 31. svibnja 1929. („Osnovan i podržavan u svrhu, da bude glasnikom jedne stranke, danas kad ne može biti stranačkoga života i djelatnosti, nemoguć mu je opstanak!” veli uredništvo toga dana obraćajući se svojim „pretplatnicima, oglašivačima i prijateljima”, str. 1), o uređivanju toga dnevnika može se reći da je i on, poput većine tadanjih hrvatskih dnevnika, uređivan tako da je u njem relativno malo potpisanih, autorskih članaka. Premda je među svojim povremenim suradnicima imao niz poznatih autora (Ljubo Babić Gjalski, Albert Bazala, Ivan Esih, Mato Hanžeković, Blaž Jurišić, Vjekoslav Klaić, Miroslav Krleža, Ivan Krnic, Filip Lukas, Milan Rojc, Stjepan Srkulj, Lavoslav Žimbek), nisu rijetki brojevi „Hrvata” u kojima nije potpisan nijedan članak neovisno o njegovoj dužini. Tako je npr. ostao nepotpisan za jezikoslovnu kroatistiku vrlo važan članak (Ivana Krnica) o Krležinoj „picmokerštini”, tj. o pogrješnu „fonetiziranju” engleskih imena u njegovu časopisu „Književna republika” (18. rujna 1926.) ili kritički intonirani opširni osvrti na pojedine sveske Stanojevićeve „Narodne enciklopedije srpsko-hrvatsko-slovenačke” (od studenoga 1928. do siječnja 1929.). Nepotpisani su i neki nizovi članaka, npr. šestodijelni podlistak „Hrvati u Banatu” (9. – 15. rujna 1924.; autor don Ante Jagić) ili čak trideset (!) članaka rubrike „Ivan i Jovan” podnaslovljene „Razgovori o jeziku” koja je objavljivana između studenoga 1926. i srpnja 1927. (Autor je Vatroslav Rožić.)

Tako je i glavnina onoga što je student A. B. Klaić objavio u „Hrvatu” ostala „neidentificirana”, a njegovim su imenom potpisana samo dva priloga, priča „Bilo je u travnju” (br. 2495, 28. travnja 1928.) i putopis „Dan i po u Budimpešti” (br. 2768, 29. ožujka 1929., 14). Ipak, zahvaljujući upravo suradnji u „Hrvatu” Klaić se 8. kolovoza 1928. našao uz uzglavlje netom preminuloga Stjepana Radića (o čem svjedoči u autobiografskome zapisu „Jedna mladost u sjeni Stjepana Radića”).

Treba reći i da Klaić, također još kao student, osvrćući se na stajalište Ljube Babića Gjalskog u jednome novinskom članku (Babić Gjalski 1931) izravno spominje da se „počeo baviti dijalektološkim istraživanjima i to uglavnom u sjevernoj Slavoniji oko Valpova i Osijeka” te da mu je pritom „ishodišna točka” rodni Bizovac (Klaić 1931: 2).

2. Drugo razdoblje u djelovanju A. B. Klaića započinje diplomiranjem (8. listopada 1932.) i traje do mjeseca travnja 1941. Ispunjavaju ga služenje vojnoga roka, tri studijska boravka u inozemstvu, prva dva u Warszawi (1933.) i na Karlovu sveučilištu u Pragu kod Matije Murka (1933./34.); zatim (od jese-

ni 1934.) službuje kao gimnazijski profesor prvo na gimnaziji u Vukovaru do 1939. (stručni profesorski ispit položio je 1936.), s prekidom god. 1937. kad ponovno boravi u Poljskoj (Kraków, Poznań), potom zakratko u Prijedoru i napokon u Osijeku do početka 1940., tj. dok nije premješten na Mušku realnu gimnaziju u Zagrebu „s tim, da radi u Odjelu za prosvjetu Banske Vlasti”, kako piše u odluci o premještanju.

O prvim dvama Klaićevim inozemnim studijskim boravcima svjedoče dva osvrt: na poljsku izvedbu „Gospode Glembajevih” („Književnik” 1934.) i na poljski prijevod Gundulićeva „Osmana” („Slavia”, 1934./1935.), a o trećem studija „Bronisław Grabowski i Hrvati” („Nastavni vjesnik” XLVIII, 1939./1940. i p.o.).

Da je u to vrijeme posvećen proučavanju govora svoga zavičaja, potvrđuju dva rada: nepotpisani novinski članak „Podravski ekavci” (Klaić 1936a) čije autorstvo V. Putanec s pravom pripisuje Klaiću (Putanec 1983: 131) i članak „O podravskom akcentu i kvantitetu” (Klaić 1936b), drugi kao reakcija na neka stajališta iznesena u članku Josipa Hamma „Kriza savremene akcentologije” (Ham 1935/1936).

Svoje bavljenje dijalektologijom Klaić je okrunio 7. veljače 1941. obranivši doktorsku disertaciju „Bizovačko narječje – dijalektološka studija” (objavljena u Bizovcu 2007.).

Tih je godina objavio i nekoliko književnih (pripovjednih) djela, uglavnom humoreski: „U pudarini” (1939.), „Veze.. veze...” (1939.), „Šidska katastrofa” (1940.), „Svadbena dar” (1940.), „Buš pocuknul” (1941.).

3. U vrijeme Nezavisne Države Hrvatske kroatistička je djelatnost A. B. Klaića vezana uz Hrvatski državni ured za jezik (od jeseni 1942. Ured za hrvatski jezik) kojemu je na rad „prijelazni” 17. rujna 1941. s tim da je nakon doktorske promocije 1943. izabran za profesora na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu.

Klaićeva djelatnost u HDUJ-u ima tri glavna odsječka:

a) rad na službenim jezičnim savjetima u HDUJ-u jer je HDUJ, suglasno §2. Zakonske odredbe o njegovu osnutku, jedini bio ovlašten rješavati „sva jezična pitanja na području Nezavisne Države Hrvatske”. Samo u početku ti su savjeti bili potpisani inicijalima pa se za neke može pretpostaviti da im je autor A. B. Klaić;

b) predavanja i članci o tadanjim purističkim nastojanjima i razlozima za promjenu pravopisne koncepcije kako je bilo određeno 7. člankom „Zakonske odredbe o hrvatskom jeziku, o njegovoj čistoći i o pravopisu” („Na hrvatskom

se jeziku ima pisati po korienskom, a ne po zvučnom pravopisu.”): „Jezične novotvorine nekad i danas” (1941.), „O pisanju nekih tuđih imena” (1942.), „Zašto korienski pravopis” (1942.), „Die kroatische Schriftsprache und Rechtschreibung” (1943.);

c) rad na izradbi pravopisnih priručnika za „korienski” pravopis, prvo *Korienskoga pisanja* (dva izdanja 1942.) kao privremenoga priručnika, potom, zajedno s Franjom Čiprom i suradnicima HDUJ-a, i *Hrvatskoga pravopisa* (Zagreb, 1944.) čija je naklada tečajem nepovoljnih vanjskih (ne)prilika uglavnom ostala neraspućana, a knjižni slog i neuvezan (O svem detaljnije u Samardžija 2008).

Posebno se moraju spomenuti pravopisni i jezični prepravci koje je Klaić unio u dio rukopisa svoje disertacije. Premda je moguće da ju je time pripremao za tisak, ipak je vjerojatnije da je tako postupio kako bi ispunio svoju doktorandsku obvezu jer su doktorandi po onda važećem zakonu prije promocije u doktore znanosti bili obvezatni objaviti dio svoje disertacije, obično jedno ili dva poglavlja, tzv. doktorandski separat. Nažalost, dosada nije pronađen ni jedan primjerak toga Klaićeva separata.

4. Nakon političkoga preokreta („oslobođenja”) u svibnju 1945. Hrvatski izdavački (bibliografski) zavod (HIBZ), osnovan 9. kolovoza 1941. odgovarajućom zakonskom odredbom, već je 16. lipnja kao komesar nove vlasti preuzeo Šime Balen (1912. – 2004.) i preobrazio ga u Nakladni zavod Hrvatske (NZH) u kojem je, nakon evaluacije, (od 1946.) A. B. Klaić radio na leksikografskim poslovima: kao urednik na (nedovršenom) *Rječniku hrvatskoga književnog jezika* i na novom izdanju *Rječnika stranih riječi* Ognjena Price (koji je pod pseudonim Dragutin Kovčić doživio dva izdanja prije Drugoga svjetskog rata, ¹1938., ²1940.) i još jedno, bez imena autora, 1945. iz kojega je, u suradnji s Valentinom Putancem (1917. – 2004.) i Antunom Šimčikom (1893. – 1970.) te suradnicima za strukovna nazivlja (Jugoslav Gospodnetić, Petar Giunio, Petar Mardešić, Milan Prelog, Ervin Šinko, Žarko Vimpulšek i Josip Winkler), nastao *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica* (Zagreb, 1951.) na kojem piše da ga je priredio Dr. Bratoljub Klaić a izdala „Zora”, državno izdavačko poduzeće Hrvatske, jedan od izdanaka preustroja NZH iz god. 1950.

Te je godine Klaić izabran za profesora na Akademiji za kazališnu umjetnost (dotada je honorarno predavao na Zemaljskoj glumačkoj školi koja pretходи Akademiji) pa je otada do umirovljenja god. 1980. u tri desetljeća Klaićeva djelatnost, zahvaćajući u područja kojima se prije nije bavio, doživjela puni zamah. S obzirom na neke značajke to bi se vrijeme moglo ipak podijeliti u dva razdoblja: s jedne strane pedesete, a s druge šezdesete i sedamdesete.

5. Pedesete godine mogu se izdvojiti kao posebno, *peto razdoblje* u Klaićevoj djelatnosti jer se u njima završetci ili nastavci nekih prije započetih poslova prepliću s novim preokupacijama. Prvo, nakon što je Josip Hamm (Gat, 1905. – Beč, 1986.) god. 1949. objavio svoju studiju „Štokavština Donje Podravine” (Hamm 1949), Klaić se god. 1953. još jednom vratio problematici svoje disertacije kako bi na terenu provjerio vlastite navode iz god. 1941. Sâm o tom kaže: „Rezultati ovih mojih najnovijih provjeravanja takvi su, da nemam nikakva razloga odustajati od bilo koje svoje postavke iz prvotne koncepcije ove radnje. Ja bih studiju o bizovačkom narječju i danas jednako napisao kao i prije, osim što bih, dakako, nakon više od dva desetljeća iskustva u znanstvenom radu koješta izrazio spretnije.” (Klaić 2007: 5). To je, istodobno, Klaićev oproštaj od dijalektologije kojoj će se opširnije vratiti samo još jednom, u opsežnu pogovoru knjizi *Narodne pripovijetke* priređenoj za niz „Pet stoljeća hrvatske književnosti” (Klaić 1963). Drugo, Klaić će se u pedesetima vratiti pravopisnoj problematici prvo jednim javnim predavanjem preobličenim u stručni članak (Klaić 1950), potom i osvrtom na akcentuaciju u „novom, dopunjenom i ispravljenom” (*de facto* u četvrtom) izdanju *Правописа српскохрватског књижевног језика* (Beograd, 1950.) Aleksandra Belića (Beograd, 1876. – Beograd, 1960.) (Klaić 1953). Bavljenje pravopisnom problematikom Klaić je zaključio u drugoj polovici pedesetih tako što je (samo naglasno?) uredio aneksne rječnike u *Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom* (Zagreb – Novi Sad, 1960.) i u *Правопису српскохрватскога књижевног језика са правописним речником* (Novi Sad – Zagreb, 1960.). Osebjunost je toga posla u tom da mu se ime nigdje ne spominje ni u jednom od njih!

Od kraja pedesetih Klaić će samostalno priređivati *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica* (Zagreb, 1958.).

Novost su u njegovoj djelatnosti u pedesetima *kazalištarije* (teatralija), tj. predavanje hrvatske akcentologije i scenskoga govora te kontinuirana zauzetost na poslovima kazališnoga lektora, tako da je dvadesetak godina poslije Zoran Zec (*alias* Fadil Hadžić), čitajući mu „sudbinu iz dlana”, mogao napisati: „Ispod vašeg redaktorskog pera prošla su mnogobrojna kazališna djela i svi domaći Hamleti, Pometi i Glembajevi, poslušno su govorili po vašim uputama.” („Vjesnik”, 9. i 10. veljače 1975., str. 9).

Kazališnim je potrebama potaknuta i Klaićeva opsežna prevoditeljska djelatnost s klasičnih jezika (poslije je prevodio i s poljskog i slovačkog): „Nikada nisam ni u peti – štono riječ – pomišljao da ću se baviti prevodjenjem s latinskog jezika, jednako kako mi to nije bilo ni na kraj pameti u pogledu prevodjenja starogrčkih drama. Ali kad se pokazalo da mî u Akademiji za kazališnu umjetnost ne možemo raditi starogrčku dramu u starim prijevodima, a novih se

klasičarski školovanih prevodilaca nije našlo iako smo ih tražili, pokojni je dr Branko Gavella povjerio meni da preradim stare prijevode, a iz toga se onda rodio i vlastiti prevodilački zahvat u tu materiju jer – a to je stara istina – teže je ispravljati i prerađivati nego načiniti nešto posve iznova.” („Pro domo sua”, na kraju prijevoda „Eneida”, Zagreb, 1970., str. 395–396). Prvi Klaićevi prijevodi postupno su objavljivani u časopisima i(li) kazalištu namijenjenim publikacijama (knjigama) od god. 1960.

Pedesetima pripada također Klaićevo akcentološko uređivanje hrvatskih nautknica u dvama poznatim dvojezičnim rječnicima s hrvatskim kao polaznim jezikom: u *Hrvatskosrpsko-talijanskom rječniku* Mirka Deanovića i Josipa Jerneja (Zagreb, 1956.) i *Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku* Mirka Deanovića, Jeana Deyrea i Rudolfa Maixnera (Zagreb, 1956.) u kojima je „hrvatski ili srpski dio” gotovo identičan. O naglascima se u predgovoru prvomu rječniku kaže: „Po prvoj zamisli htjeli smo obilježiti samo glavne pozicije akcenata naših riječi i oblika, i to je izvršeno u suradnji sa sveuč. prof. Stjepanom Ivšićem do slova P. No zatim smo smatrali da bi bolje bilo dati potpunu akcentuaciju, pa su to učinili docent Bratoljub Klaić i sveuč. prof. M. Deanović na osnovi Vukova i Daničićeva sistema s neznatnim odstupanjima prema najnovijoj fazi naše- ga načina naglašavanja.” (Deanović i Jernej 1956: Predgovor).

6. Kako je već rečeno, *šesto su razdoblje* u periodizaciji Klaićeve djelatnosti šezdesete i sedamdesete godine XX. stoljeća.

Sam početak toga razdoblja obilježili su već od veljače 1960. razgovori vođeni o pokretanju biblioteke najboljih djela hrvatske književnosti od njezinih početaka za koju se postupno došlo do naziva „Pet stoljeća hrvatske književnosti”. Kao lektor i redaktor (ili, suvremenim nazivom, tekstolog) Bratoljub Klaić u taj je projekt uključen praktički od njegova početka. Kad je dvadesetak godina poslije priređen katalog biblioteke, mogao je njegov prireditelj Slavko Mihalić napisati i sljedeće: „A kad bi se rječnici *lektora* biblioteke Bratoljuba Klaića svrstali u jednu ili više knjiga, one bi nesumnjivo nadmašile popularnost i nezaobilaznost i njegova *Rječnika stranih riječi*. Neće li oni, primjerice, biti nezaobilazan izvor, podsjetnik i pomoćnik budućim sastavljačima rječnika naših prebogatih narječja...” (Mihalić 1981: 6).

Budući da se Klaić tih godina, i izvan niza „Pet stoljeća hrvatske književnosti”, bavio leksikom djela preporodnih i poslijeporodnih hrvatskih književnika (I. Mažuranića, A. Šenoe, A. G. Matoša, T. Ujevića, S. Kolara, M. Krleže) tumačeći posuđene („strane”) i tzv. manje poznate riječi, ta je njegova zauzetost uočljiva i u novim, proširivanim i dotjerivanim izdanjima rječnika stranih riječi (od petoga izdanja 1972. u suradnji s dr. Željkom Klaićem; od 1974. *Veliki rječ-*

nik stranih riječi; od 1981. *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*). Tako je taj rječnik postao najpoznatijim djelom svoje vrste u hrvatskoj leksikografiji.

Kad je god. 1964. objavljeno prvo izdanje knjige Ljudevita Jonkea *Književni jezik u teoriji i praksi*, vjerojatno najvažnije knjige što je o hrvatskome (književnom) jeziku objavljena između svibnja 1945. i „Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika” (17. ožujka 1967.), Klaić je autoru uputio zapečenu „Poslanicu” čiji dijelovi ni do danas nisu posve deaktivizirani.

Šezdesetih su i sedamdesetih objavljeni Klaićevi prijevodi. Većina ih je izvođena u kazalištu, a neki su (npr. prijevod Vergilijevih *Eneida*) doživjeli i društvena priznanja.

Uz radove iz hrvatske akcentologije koji su mu zajedno sa spomenutim radom na uređenju akcenata u nekoliko rječnika, priskrbili glas i autoritet ugledna i pouzdana akcentologa, potkraj šezdesetih bio je zapažen Klaićev vrlo opširan i argumentirano kritičan prikaz prvih dviju knjiga *Rječnika hrvatskosrpskoga književnog jezika* (A-F, G-K; Zagreb, 1968.) objavljen u časopisu „Republika” (Klaić 1968).

Važno mjesto u Klaićevu opusu ima knjiga *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti* objavljena god. 1972. u Matici hrvatskoj. Pored spomenute studije o B. Grabowskom u knjizi je objavljeno još sedam rasprava, među njima i dvije dotada neobjavljene („Nepoznati Tin” i „Gavella i kazališni jezik”). Ta knjiga, kao izbor Klaićevih radova, dobro ilustrira njegove kroatističke preokupacije, a naslovom kao da indicira autorovu „raspolućenost”, navlastito u pristupu jeziku djela hrvatskih književnika (Samardžija 1972).

Uza sve obveze u području prevođenja, akcentologije, tekstologije, leksikografije, Klaić je šezdesetih i sedamdesetih godina objavio i nekoliko književnih ili, bar, literariziranih, radova: „Dijalektološka humoreska” (1962.), „Ponoćni zov” (1962.), „Moj prvi ples ili Zašto sam napisao Rječnik stranih riječi” (1966.), „Varijacija na šokačku temu” (1973.). U početku sedamdesetih objavio je svoj najopsežniji i najvažniji književni rad, memoarsko-sentimentalni tekst „Jedna mladost u sjeni Stjepana Radića” s podnaslovom „Priča unuku o djedu njegovu” (Klaić 1971).

Na kraju ovoga pokušaja periodizacije djelatnosti Adolfa Bratoljuba Klaića treba reći da u toj djelatnosti postoje bar dva odsječka koji se ovoj periodizaciji „odupiru”: *prvi* su Klaićevi književni radovi koji nisu ograničeni ni na jedno od razdoblja jer ih je, istina neredovito, objavljivao duže od pola stoljeća, od gimnazijskih dana do zrelih godina; *drugi* je rad na *Rječniku stranih riječi* koji je započeo u „udarničko” vrijeme neposredno nakon Drugoga svjetskog rata i neprekinuto trajao do kraja života.

Literatura:

- BABIĆ GJALSKI, LUBO. 1931. Zagorje. *Obzor* LXXII/214 (17. rujna 1931.). 2–3.
- DEANOVIĆ, MIRKO; JERNEJ, JOSIP. 1954. *Hrvatskosrpsko-talijanski rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.
- HAMM, JOSIP. 1935./1936. Kriza savremene akcentologije. *Glasnik Jugoslovenskog profesorskog društva* XVI. 437–443.
- HAMM, JOSIP. 1949. Štokavština Donje Podravine. *Rad JAZU* 275. 5–70 i p.o.
- HORVAT, RUDOLF. 1942./1992. *Hrvatska na mučilištu*. KHD „Hrvatski rodoljub”. Zagreb. [Pretisak: Školska knjiga. Zagreb. 1992.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1931. Jesu li Slavonci u srednjem vijeku govorili kajkavski? (Povodom članka g. Ljube Babića-Gjalskog). *Obzor* LXXII/234 (10. listopada 1931.). 2–3.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1936a. Podravski ekavci. *Hrvatski list* XVII/84 (5358) (24. ožujka 1936.). 6–7.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1936b. O podravskom akcentu i kvantitetu. *Južnoslovenski filolog* 15. 181–183.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1950. Misli uz jedan pravopisni priručnik. Osvrt na knjigu dra Jovana Vukovića „Pravila i uputstva za pisanje ijekavskih oblika”. *Hrvatsko kolo* III. 517–524.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1953. Akcentuacija u novom pravopisu Aleksandra Belića. *Jezik* I/5. 135–139. *Jezik* II/1. 10–13.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1963. Dijalektološka razmatranja uz „Narodne pripovijetke”. U: *Narodne pripovijetke*. Priř. Bošković Stulli, Maja. PSHK 26. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 343–398.
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1964. Poslanica profesoru Ljudevitu Jonkeu o njegovoj knjizi „Književni jezik u teoriji i praksi”. *Republika* XX/12. 515–517. [= *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti*. 1972. Matica hrvatska. Zagreb. 279–283.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1968. O novom rječniku „obiju Matica”. *Republika* XXIV/6. 267–324. [= *Hrvatski književni jezik i pitanje varijanata*. Posebno izdanje časopisa *Kritika* 1. 7–24 (Postskriptum 17–24). Zagreb.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1971. Jedna mladost u sjeni Stjepana Radića. *Forum* X/1–2. 44–83 [= *Pripovijetke*. 2009. Matica hrvatska, Ogranak Bizovac. Bizovac. 157–211.]
- KLAIĆ, BRATOLJUB. 1972. *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti*. Opća knjižnica 12/20, svezak 19. Matica hrvatska – Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

- KLAIĆ, ADOLF BRATOLJUB. 2007. *Bizovačko narječje*. Matica hrvatska, Ogranak Bizovac. Bizovac.
- MIHALIĆ, SLAVKO (prir.). 1981. *Pet stoljeća hrvatske književnosti. Katalog biblioteke*. Matica hrvatska. Zagreb
- PUTANEC, VALENTIN. 1983. Bratoljub Klaić (1909-1983). *Jezik XXX/5*. 129–132.
- SAMARDŽIJA, MARKO. 1972. Marginalia lexicographica (Prikaz knjige Bratoljuba Klaića *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti*). *Telegram* n. s. 2 (12), 52 (568) (29. rujna 1972., 7).
- SAMARDŽIJA, MARKO. 2008. *Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*. HSN. Zagreb.

The Attempt of Periodization of Adolf Bratoljub Klaić's Works

Abstract

The Croatian linguist, lexicographer and translator Adolf Bratoljub Klaić (born in Bizovac in 1909 – died in Zagreb in 1983) published his first literary work in the journal “Youth” (“Omladina”) in 1926 (the poem “Na grobu srpanjskih žrtava” / “On the grave of the victims of July”). The author proposes a periodization of the total work of A. B. Klaić from 1926 to his death.

The first period (from 1926 to 1932) includes his early literary works, his cooperation in the journal “Hrvat” (“The Croat”) and the first article about the Croatian dialect in Slavonia in the Middle Ages.

In the second period (from about 1932 to 1941) he worked as a secondary school teacher and went abroad 3 times (once to Prague and twice to Poland). On 7th February 1941 he got his doctor's degree at the University of Zagreb (thesis “Bizovačko narječje” / “The Dialect from Bizovac”).

In the third period (April 1941–May 1945) A. B. Klaić was an associate of the Croatian State Office for the language (from 1942 The Office for Croatian language). He arranged the books *Koriensko pisanje* (in 1942) and *Hrvatski pravopis* (in 1944) in the accordance with the etymological orthography concept.

The fourth period lasted from 1945 until the late fifties. In this period he wrote about Croatian orthography issues, started translating from Latin and edited the Croatian accents in the entries of two very important bilingual dictionaries.

The fifth period includes Klaić's works since the early 1960's. He contributed to the edition “Pet stoljeća hrvatske književnosti” (“Five Centuries of Croatian Literature”) and translated from Latin and Greek (Sophocles, Euripides, Ae-

schylus, Virgil, Plato). He published the book *Između jezikoslovlja i nauke o književnosti* (“Between Linguistics and the Science of Literature”; 1972).

Klaić’s literary works which he had published all his life and his work *Rječnik stranih riječi* (“The Dictionary of Foreign Words”) were not included in the proposed periodization.

Ključne riječi: periodizacija, Adolf Bratoljub Klaić, hrvatski jezik

Key words: Periodization, Adolf Bratoljub Klaić, Croatian language

